

RESTAURAREA PSALTIRII RÂMNICENE DE LA 1819

SIMONA TIRONEAC*

Psaltirea se numără printre cărțile cu rol atât în oficierea slujbelor de cult, dar și ca manual de citire, alături de Ceaslov, până către mijlocul secolului al XIX-lea. Totodată, Psaltirea, numită și „cartea poetică a credinței”, a fost îndeosebi folosită pentru rugăciunile particulare ale credincioșilor din mănăstire sau mireni, acasă sau în călătorie. În plus, formatul mai redus al acestei ediții pledează pentru utilizarea ei cu precădere în spațiul privat. Având multiple destinații, Psaltirile, fiind mult mai des folosite decât alte cărți de cult și deci mai expuse uzurii, multe dintre ele au dispărut pe parcursul timpului.

În lipsa paginii de titlu și a altor date despre volum, pentru datarea acestuia am luat în considerare întâi conținutul cărții, ce indica o psaltire, apoi predoslovie sa, preluată din Psaltirea de la Râmnic din 1779 și scrisă de Chesarie, episcop de Râmnic (1774-1780), având mai jos și un scurt cuvânt către cititori, semnat de Dimitrie Tipograful Râmnicului. Predoslovie Psaltirii de la Iași din 1817 este de asemenea alcătuită de către Episcopul Chesarie, dar conține pe ultima pagină liminară o xilogravură ce îl înfățișează pe Prorocul David cântând la harfă, într-un cadru bogat ornamentat, în timp ce volumul de datat îl prezintă pe David în timp ce alcătuiește Fericirile, într-o gravură mult mai simplă și semnată Gheorghe Popa, la anul 1817. Acestea și nota de nota de sfârșit „Cu îndemnarea și cheltuiala Dumnealui, kyr Vasilie Buga, din București. S’au tipăritu de Nicolae Dimitrie, Typ. Râm.”, plus numărul filelor și al rândurilor din pagină, ne conduc către Psaltirea de la Râmnic editată în 1819, în timpul domniei lui Alexandru Nicolae Șuțu și cu blagoslovenia Episcopului Râmnicului Galaction¹.

Prezentare stilistică. Cu un format redus, volumul a fost tipărit în limba română și cu caractere chirilice. Pentru textul catismelor, nașterii lunilor și paracliselor a fost folosită doar cerneala neagră, iar pascalia și istoria au în plus

* Muzeul Județean Teleorman, Alexandria.

¹ Ioan Bianu, Nerva Hodoș, Dan Simonescu, *Bibliografia Românească Veche*, București, Atelierele Soccec & Co, tomul III, p. 313; tomul IV, p. 305.

cerneală roșie, de tipar. Filele sunt grupate în caiete de câte patru, cu semnatura chirilică pe primele două foi ale fiecărui caiet și custode pe fiecare pagină. Din foile liminare lipsesc pagina de titlu și încă o filă, astfel încât nu se poate face descrierea lor detaliată, însă ornamentica este bine reprezentată de xilografura de pagină a ultimei foi liminare înfățișând pe David și încă altele două de mici dimensiuni, la începutul fiecărui paraclis al Maicii Domnului. De asemenea întâlnim letrine împodobite cu motive florale sau liniare, în timp ce delimitarea catismelor și ancadramentul gravurilor mai mici s-a făcut în același mod ca și vinițele, printr-o câte o compoziție tipografică asimetrică, ce are ca element de bază unul sau mai multe motive vegetale stilizate sau chipuri de îngeri.

Structura cărții. Corpul de carte are ca suport o hârtie de fabricație manuală, din fibre de bumbac, lână și foioase, cu linii de apă orizontale și trei tipuri de filigran. Ca agent de încliere s-a folosit dextrina, având o hârtie puternic înclieată, iar pH-ul este de 6,6. Coaserea a fost executată continuu, pe trei nervuri din sfoară profilate și cu două lănișoare marginale, iar cotorul a fost înclieat cu clei de origine animală. Nu există alte indicii asupra legăturii exterioare, în afara învelitorii din piele maron-închis și marcarea în sec a fiecărei nervuri de-o parte și de alta, dublu liniar, după singurul fragment ce nu s-a pierdut din cotorul exterior.

Volumul dovedește o restaurare empirică anterioară, în multe locuri existând consolidări cu fragmente de hârtie manuală, pe falț sau zonele scrise, având deasupra completărilor și reconstituirea textului original cu cerneală feroalică plus carbon. În urma acestor intervenții empirice volumul a fost tăiat pe cele trei tranșe, lucru observat datorită celor câteva notări pe marginea textului care sunt întrerupte brusc marginal. După această tăiere, blocul de carte a fost colorat pe tranșe în albastru alternat cu roșu, sub formă de dungi transversale neuniforme, câte trei pe fiecare latură.

Stare de conservare. Pe lângă păstrarea în condiții improprii a volumului, fapt ce a favorizat atacul biologic, o manevrare neglijentă și defectuoasă a făcut posibilă pierderea protecției corpului de carte dată de legătura exterioară, urmată de lipsa filelor de început și sfârșit.

Blocul de carte prezintă un aspect înnegrit marginal de fumul de lumânări, cu numeroase degradări fizico-mecanice. Sunt vizibile multiple fisuri, franjurări, îndoiri și fragmente lipsă din zonele purtătoare de text, petele și depozitele de ceară, plus patina vulgară accentuate fiind prezente îndeosebi pe grupurile de file frecvent folosite. Legătura prezintă desfacerea cleiului dintre fascicule, cu desprinderi ale filelor (Fig. 1, 2, 3, 4, 5). Atacul produs de cari, inactiv, este vizibil doar pe cotor și câteva din filele de început, prin galerii și găuri de zbor (Fig. 2), iar la tranșa superioară există câteva file ce prezintă lipsuri din hârtie, acestea fiind produse de rozătoare (Fig. 7).

Descrierea tratamentului. După o desprăfuire atentă, care a înlăturat particulele de murdărie dintre pagini, s-a trecut la înlăturarea mecanică a depozitelor de ceară, cu ajutorul bisturiului, cu o grijă sporită în zonele marginale fragilizate. Desfacerea corpului de carte din cusătură s-a făcut cu desprinderea parțială a stratului de adeziv al încheierii, urmând ca în timpul operației de spălare a filelor să aibă loc îndepărtarea ușoară a restului de clei. Totodată, folosind un săpun moale, patina vulgară și înnegrirea tranșelor s-au estompat.

Restaurarea zonelor lacunare s-a făcut cu hârtie japoneză la dublu, marginal fiind făcute completările după ce a fost luat ca reper de dimensiune un grup de file mai puțin deteriorate, aflat la mijlocul volumului (Fig. 6, 7, 8, 15, 16, 17). Consolidările degradărilor de pe falș s-au făcut doar cu vâl și hârtie, pentru a nu îngroșa cotorul. S-au confecționat forșături din hârtie oranj-pal, după care s-a executat coaserea „pe sărite”, la gherghef, pe trei nervuri profilate, urmând încheierea și rotunjirea ușoară a cotorului, apoi căptușirea sa (Fig. 9, 10). Au fost croite scoarțe din carton, iar pentru învelitoare s-a pregătit prin șerfuire un fragment din piele neagră. După defibrarea capetelor nervurilor în evantai, acestea au fost atașate de scoarțe, iar odată cu îmbrăcarea scoarțelor s-a făcut și conturarea nervurilor, rămânând apoi doar lipirea părților fixe ale forșaturilor (Fig. 10, 11, 12, 13, 14).

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

Fig. 6.

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10

Fig. 11.

Fig. 12.

Fig. 13.

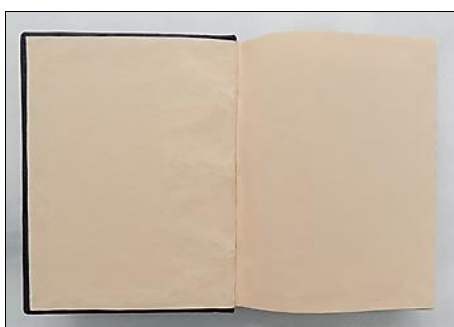

Fig. 14.

Fig. 15.

Fig. 16.

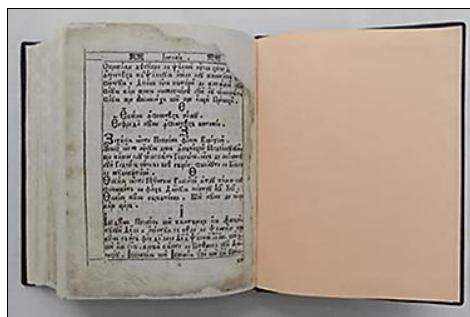

Fig. 17.

RESTORATION OF THE PSALTER PRINTED AT RAMNIC IN 1819

Abstract

With the absence of the volume's cover and the end leafs, the volume presented multiple physico-mechanical degradations, such as support gaps, ruptures and paper cracks, stains and wax deposits. The inactive biological attack produced by Anobiidae was doubled by paper gaps caused by rodents.

After dry and wet cleaning treatments, the gaping areas of the book's block have been restored, especially marginally and on the folds. The resewing of the sections was done at the sewing frame in the original system, but "two sections on" in order not to thicken the spine, on three raised bands and two kettle stitches. It was necessary to round out slightly the inner spine after gluing up and then it was lined with paper and cloth between the ribs.

New boards were made, the frayed out cords were pasted down to boards, than the book was covered with new black leather and the fixed parts of the flyleafs were attached.